

- нями органів Антимонопольного комітету України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.w1.c1.rada.gov.ua. – Назва з екрана.
7. Проект Закону № 9508 про внесення змін до Закону «Про захист економічної конкуренції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.w1.c1.rada.gov.ua. – Назва з екрана.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. – Назва з екрана.
9. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. – Назва з екрана.

S. Shklyar

TO THE QUESTION OF POWERS ENHANCEMENT OF ANTIMONOPOLY COMMITTEE OF UKRAINE

In this article the author analyses the separate questions of the powers of Antimonopoly Committee of Ukraine, in particular proposed legislation changes, which are aimed to clarify current powers of antitrust authorities; character of relationship between AMCU and legal entities; the question of balance between public and private interests.

Keywords: Antimonopoly Committee of Ukraine, antitrust law, powers of AMCU.

Матеріал надійшов 22.08.2012

УДК 342.9:340.12:316.32

Стовпець О. В.

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Статтю присвячено дослідженню юридичних та філософсько-правових проблем реалізації державної політики в інтересах розвитку інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформація, інформаційне суспільство, державна інформаційна політика, право, національна інформаційна безпека.

Постановка проблеми. Актуальність обраної проблематики зумовлено тим, що, незважаючи на стрімку трансформацію всіх сфер суспільного життя внаслідок так званого інформаційного імперативу, сьогодні в Україні ані держава, ані комерційний сектор економіки, здається, повною мірою ще не визначили своїх стратегічних цілей інформаційної політики. Проте в умовах інтенсивного становлення та розвитку «інформаційного суспільства» така невизначеність загрожує нам залишитися на узбіччі світового прогресу. Навіть ті вітчизняні концепції та програми, що нині існують, орієнтовані на вирішення низки, хоча і важливих, але приватних завдань інформатизації, натомість розбудова інформаційного суспільства вимагає створення системної державної політичної стратегії інформаційного роз-

витку, яка базувалася б на категоріях національних інтересів, плюралізму, свободи та відкритості, й одночасно – не нехтувала би інтересами національної безпеки в її інформаційному сегменті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне осмислення (як у правовому, так і в соціально-філософському ракурсі) суперечливих моментів у реалізації державної політики щодо регулювання інформаційних процесів у суспільстві, як бачиться, містять праці різних дослідників. Піонерами в цій галузі по праву вважаються О. Тофлер [1], М. Кастельс [2], Г. Клівленд [3] та ін. Серед вітчизняних науковців, у чиїх роботах висвітлюються різні проблеми української інформаційної політики, слід відзначити І. Арістову [4], Б. Кормича [6], В. Ліпка-

на [7], М. Латиніна [8], В. Степанова [9] тощо. Нормативно-правовий фундамент дослідження проблем державної інформаційної політики становлять відповідні закони та підзаконні акти [10–15].

Мета статті – висвітлення філософсько-правових проблем державної політики у сфері формування інформаційного суспільства, в тому числі за допомогою експлікації правових принципів, які лежать в основі реалізації різних програм державної стратегії в інформаційній сфері.

В **основу методології** дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, застосування *діалектичного методу* зумовлюється прагненням до об'єктивного, усебічного дослідження правових особливостей реалізації державної політики в інформаційному секторі. *Системний підхід* надає змогу цілісно розглянути динаміку інформаційних правовідносин на фоні розвитку новітнього типу суспільства – інформаційного. Використання *історико-правового підходу* сприяє кращому розумінню передумов та факторів, які перетворюють «індустріальне» суспільство на «інтелектуальне» (так зване суспільство знань). Застосування *порівняльно-правового методу* надає можливість порівняти різні національні концепції інформатизації суспільства у провідних державах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз значного масиву концепцій і теорій сучасного інформаційного права допомагає скласти певне уявлення про сутність нинішніх інформаційних процесів у глобальному масштабі. Фактично його можна синтезувати за допомогою такої дефініції: *інформаційне суспільство* являє собою певну асоціацію країн, які досягли відповідних економічних, культурних і соціальних параметрів розвитку, зокрема – високого рівня інформатизації життя громадянського суспільства, комплексного інформаційного забезпечення розвитку науки, освіти й культури, державного управління, а також країн, що демонструють значний ступінь інтегрованості у світову економіку (головним чином в інтелектуально-технологічний її сегмент). При цьому основними ознаками інформаційного (або «постіндустріального») суспільства є: інформаційно-орієнтована економіка, розвинена індустрія інформаційних послуг, найсучасніші інтелектуальні технології у різних сферах (у медицині, транспорті, зв'язку, освіті, на виробництві тощо), значний потенціал науки в країні, постійний попит фізичних та юридичних осіб на інформацію, високий рівень інформаційно-правової культури всіх суб'єктів інформаційних відносин. Ґрунтовним видається й таке визначення інформаційного суспільства: «...це громадська спільнота з розвитком інформаційним виробництвом і висо-

ким рівнем інформаційно-правової культури, в якому ефективність діяльності людей забезпечується розмаїттям послуг на основі інтелектуальних інформаційних технологій» [5, с. 366].

Інформатизація суспільства докорінно змінила як сам процес та методи державного управління, так і менеджмент у сфері бізнесу й комерції. Якщо раніше в традиційному тріумвіраті методів – переконання, заохочення та примус – головними прийнято було вважати примус та заохочення, то в сучасних правових умовах розвитку суспільства, на тлі підвищення суспільної активності індивідів на перше місце виходить саме метод переконання [6, с. 52].

Становлення інформаційного суспільства має об'єктивний характер, однак істотної актуальності надається питанню державного управління цим процесом. Найбільшого успіху на шляху до інформаційного суспільства досягають країни, у яких держава формує і активно втілює в життя відповідну цілеспрямовану політику. Роль держави постає у створенні сприятливих умов для розвитку цього процесу, і перш за все – на організаційно-правовому рівні.

На думку деяких дослідників, процес розподілу відповідальності та власності між державою і ринком в інформаційній сфері ще не набув сталих рис. Співвідношення «держава – ринок» для України дещо інше, ніж у країнах із прозорою ринковою економікою, отже, ринкові стимули поки що не в змозі забезпечити самостійне відтворення інформаційних ресурсів і технологій. Тому держава має штучно сприяти цьому процесові, в тому числі шляхом вдосконалення національного інформаційного законодавства [7, с. 188].

Для створення цілісної моделі «інформаційного суспільства» і, власне, «економіки знань» та індустрії інтелектуальних технологій Україні необхідно паралельно розбудовувати таке суспільство в дві фази: 1) прискорювати оновлення інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури країни шляхом залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій, розширювати конкурентне середовище серед провайдерів Інтернету та мобільного зв'язку, посилювати інформатизацію органів державного управління та провідних державних інституцій; 2) одночасно диверсифікувати правову систему, науку та освіту, промисловість, гуманітарну й мас-медійну сфери, бізнес різних рівнів, із метою концентрації на пріоритетних напрямках розвитку українського суспільства, але з урахуванням сучасних реалій та історичних передумов. При цьому державна політична стратегія розбудови інформаційного суспільства в Україні має базуватися на таких принципах (які, по суті, є основними національними інтересами в інформаційній сфері): *інфор-*

маційна стабільність, яка характеризується стійкістю державних та громадських інститутів як до внутрішніх, так і до зовнішніх інформаційних впливів; *інформаційна збалансованість*, яка є адекватною мірою інтегрованості інформаційних інтересів усіх соціальних груп населення, у тому числі розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу, розширення та поглиблення інформаційної освіченості нації; *інформаційний суверенітет*, тобто недопущення втручання засобами інформаційного протидіювання у внутрішні справи України.

Інтеграція України в загальносвітовий інформаційний простір ставить на порядок денний ключове питання – захист національної інформаційної безпеки. З філософсько-правового погляду ця проблема може бути виражена у діалектичному протиріччі такого порядку: яким чином держава має, з одного боку, підтримувати належний рівень власної безпеки (а *інформаційна безпека* нині стає фундаментальною складовою національної безпеки в цілому, визначаючи решту рівнів захищеності країни за всіма параметрами), а з іншого – забезпечувати реалізацію таких конституційних принципів, як інформаційна свобода, відкритість і доступність інформації різних категорій, публічність тощо? Як знайти цей баланс? І окреслена суперечність не є абстрактним філософським питанням. Вона має цілком конкретне втілення у сучасному житті.

Найбільш ілюстративним прикладом, мабуть, можна вважати нещодавні події, які спричинили значний міжнародний резонанс. Ідеться про арешт одразу 25 учасників хакерської групи «Anonymous» в Іспанії, Аргентині, Чилі та Колумбії, за обвинуваченням у проведенні численних кібер-атак проти сайтів державних органів різних країн. За оцінками спеціалістів, унаслідок активності подібних кібер-піратів вразливими є майже всі віртуальні мережі – системи електронних платежів та захисту персональних даних, інформаційні системи енергозабезпечення, управління рухом повітряних суден тощо. Отже, потенційна загроза від «кібер-тероризму» є у кілька разів вищою порівняно зі звичайним тероризмом. Хоча в цьому випадку хакери групи «Anonymous» позиціонують себе «борцями за свободу слова і проти контролю в Інтернеті». На знак протесту проти арештів, 31 березня 2012 року «анонімуси» обіцяли обвалити глобальну мережу. Взагалі ж досвідченому хакерові достатньо кілька хвилин, щоб скоїти злочин в будь-якому куточку світу та «розчинитися» у Всесвітній павутині.

У такому контексті непростим завданням для будь-якої прогресивної держави є проведення вираженої і збалансованої інформаційної полі-

тики, яка має принаймні три основні вектори: 1) захист інформаційних прав та свобод людини; 2) захист державної безпеки в інформаційній сфері; 3) захист національного інформаційного ринку, економічних інтересів країни в інформаційній сфері, національних виробників інформаційної продукції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вимоги до обсягу статті, на жаль, не дають змоги занурюватися ще глибше, проте аналіз чинних нормативно-правових, статистичних, доктринальних та інших джерел дає підстави зробити певні висновки щодо перспектив вирішення проблем державної політики у сфері формування інформаційного суспільства.

По-перше, очевидно, що державна стратегія формування інформаційного суспільства повинна будуватися на основі чіткої та збалансованої державної програми, яка має охоплювати, як мінімум, такі напрями:

- системне формування і розвиток інформаційної інфраструктури держави;
- гарантування реалізації права на інформацію в інформаційних мережах;
- захист особистості, суспільства, держави від неякісної, необ'єктивної інформації та можливої цілеспрямованої дезінформації;
- захист інтелектуальної власності та персональних даних в інформаційних мережах;
- застосування можливостей інформаційних технологій для розвитку нових форм трудової діяльності, освіти та виховання;
- захист прав споживачів та розвиток конкуренції в мережах;
- активна участь у міжнародному співробітництві з проблем розвитку глобального інформаційного суспільства.

По-друге, впроваджувана загальнодержавна концепція інформатизації має враховувати вітчизняні реалії, за яких попередні механізми централізованого управління всією інформаційно-телекомунікаційною інфраструктурою в сучасних умовах не можна вважати адекватними, а нові – створювані на основі ринкових стимулів та інформаційного попиту з боку різних категорій суспільства – є такими, що перебувають на стадії становлення. Незважаючи на значну динаміку розвитку, обсяги українського ринку інформаційних продуктів та послуг сьогодні поки що не стоять в одному ряду із аналогічними ринками передових країн. Необхідна його структурна реорганізація та модернізація на всіх рівнях: правовому, економічному, організаційному, технологічному, філософсько-ідеологічному. Разом з тим Концепція державної інформаційної політики України не повинна цілковито копіювати підходи зарубіжних країн, що скеровані на удосконалення соціальних відносин, які вже

давно існують в їхніх суспільствах. Роль нашої держави в галузі створення та використання інформаційно-комунікаційних технологій в інтересах розвитку суспільства, мабуть, має пов'язуватися з такими завданнями, як: максимальне залучення кадрових й інвестиційних ресурсів до сфери інформаційного виробництва; нормативно-правове та нормативно-технічне регулювання суспільних інформаційних відносин, з урахуванням інтересів національної безпеки;

підтримка проектів і програм, які демонструють можливості інформаційного суспільства в умовах наростання глобальної конкуренції. Тому, напевне, перспективи подальших теоретичних пошуків оптимальної моделі державної інформаційної політики щодо суспільства пов'язані з необхідністю системного вдосконалення вітчизняного інформаційного законодавства (різноманітні суперечливі аспекти якого мають стати предметом філософсько-правової рефлексії).

Список літератури

1. Toffler O. Powershift. Knowledge, wealth and the violence at the edge of the 21st century / O. Toffler. – New-York : Bantam books, 1990. – 622 p.
2. Кастельс М. Информационная эпоха : экономика, общество, культура / М. Кастельс ; пер. с англ. под ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 506 с.
3. Cleveland H. The knowledge executive : Leadership in an information society / H. Cleveland. – New York : Truman Talley books, 1989. – 432 p.
4. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності ОВС України : організаційно-правові засади : дис. доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 / І. В. Арістова. – Харків : Національний інститут внутрішніх справ, 2002. – 408 с.
5. Макаренко С. Л. Міжнародна інформаційна політика : структура, тенденції, перспективи : дис. доктора політ. наук : спец. 23.00.04 / С. Л. Макаренко ; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 475 с.
6. Кормич Б. А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України : монографія / Б. А. Кормич. – Одеса : Юридична література, 2003. – 472 с.
7. Ліпкан В. А. Теоретико-методологічні засади управління у сфері національної безпеки України : монографія / В. А. Ліпкан. – К. : Текст, 2005. – 350 с.
8. Латинін М. А. Стратегічні пріоритети розбудови інформаційного суспільства в Україні / М. А. Латинін // Публічне управління : теорія та практика (розділ : Держава і суспільство) : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління ; Харківський регіональний ін-т НАДУ. – 2011. – № 2 (6). – С. 185–191.
9. Степанов В. Ю. Державне управління в інформаційному просторі / В. Степанов // Держава та регіони (серія : Державне управління). – 2009. – № 4. – С. 84–87.
10. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650. (зі змінами та доповненнями в редакції від 09.05.2011).
11. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 181.
12. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
13. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР // ВВР України. – 1994. – № 31. – Ст. 286.
14. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI // ВВР України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
15. Про концепцію (основи державної політики) національної безпеки України : Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР // Голос України. – 1997. – 4 лютого. – С. 5.

О. Stovpets

LEGAL-PHILOSOPHIC PROBLEMS OF STATE POLICY IN RESPECT OF INFORMATION SOCIETY

The article is dedicated to research of juridical and legal-philosophic problems in realization of public policy aimed at information society progress.

Keywords: information, information-oriented society, state information policy, law, national information security.

Матеріал надійшов 29.05.2012